

LET NA MESTU GORAN STEFANOVSKI

"KAJ JE ČLOVEK, ČE NE ZNA LETETI?"

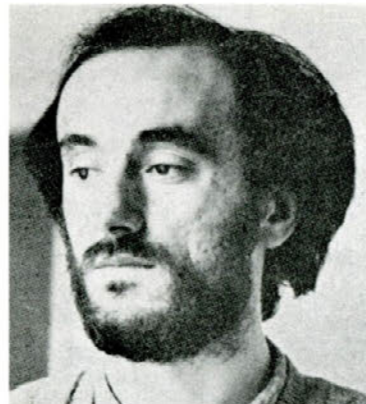
Gledališče je prostor, kjer vsaka stvar postane metafora. Beseda, dejanje, svetloba, barva, premik, kretnja, glas, zvok – iz teh drobnih metafor, atomov, je sestavljena predstava. Lahko jo vsi razumemo enako, lahko pa tudi – ker si vse manj hodimo v goste, ker luči ob hišnih vratih ugašajo in ne kažejo več poti – vsak po svoje. A osnovna pravica gledališča do metafore mora ostati. Tako smo tudi konkretne zgodovinske niti LETA NA MESTU razumeli kot metaforo. Nihče seveda ne more in tudi noče ne videti že kar groteskno tragične zgodovine Makedoncev – slabo jo poznam, a več ko zvem, bolj mi sili v misel nesmiselna primerjava: nekakšen eksodus v krogu ali nekakšnem zaprtem prostoru, kjer ljudje stojijo, zemlja in nebo z vsemi drugimi pa beži, se približa, pa spet izmakne. Dežela velikih in krutih osvajalcev in hkrati kolikokrat osvojena! In tisto najbolj strašno: hudič in bog vadljata samo za dušo, gospodarji Makedoncev pa so vadljali tudi za telo, za vero, za zemljo – ali kakor govori drama: za Mater Božjo in za angele, za rojstne in mrliške knjige, v katerih so vsa njihova imena.

Tako smo zgodovinsko usodo Makedoncev razumeli tudi kot metaforo o človekovi identiteti, kot gledališko raziskavo tega pojma: različne stvari sestavljajo našo identiteto; in koliko teh posameznih stvari nam lahko vzamejo, da še vedno čutimo in vemo, da smo? Kje je prag, preko katerega mi nismo več mi in smo samo še lupine, atomi za apnenec zgodovine? Kaj vse človek lahko dá, da še ostane človek in česa nikakor ne sme dati, če hoče ostati on sam, če hoče še ohraniti svojo istovetnost?

Lahko daš streho nad glavo – gostišča so požgali, ljudje se stiskajo v eni sami sobici; lahko daš hrano – uporniki jedo šiške v hribih; lahko daš poklic – brata zidarja ne zidata, ampak tovorita; lahko ti crkne živina, čeprav si od nje odvisen; lahko daš brata – bodisi da se sam proda, bodisi da ga sam ubiješ; lahko ti vzamejo knjige, v katerih so zapisana vsa imena rojenih in umrlih; in – protislovno – lahko se pustiš celo ubiti:

ne smeš pa dati podobe oznanjenja, ne smeš dati starih podob, ki so bile slikane nekoč na sveže stene samostana, tako da so stene vpile barve in je "podoba notri in zunaj. Vse je eno." Prag identitete je duhovno-kulturna dediščina. Nadangel Gabriel, mila podoba s krili, je prelepa avtorjeva misel. Bog je gluha, človek se mora naučiti leteti. Moramo si upati.

Goran Schmidt

Goran Stefanovski

Goran Stefanovski se je rodil 1952. leta v Bitoli, v družini gledališke igralka in očeta režiserja. Na beograjski gledališki akademiji je študiral dramaturgijo, na skopski univerzi pa diplomiral iz književnosti in angleškega jezika. Nekaj let je bil dramaturg v dramski redakciji Televizije Skopje. Od leta 1978 je asistent za angleško književnost na skopski Filozofski fakulteti. Magisterij na temo "Scenski napotki kot osnova gledališča Samuela Becketta". Piše televizijske drame (Naša leta itd.). Gledališka dela: Divje meso, Let na mestu, Hi-Fi itd.

Goran Stefanovski

LET NA MESTU LET BO MECTO

Gledališka freska

Ta tekst posvečam svojim znanim in neznanim prednikom

Prevod BRUNO HARTMAN – Režija MILE KORUN – Dramaturgija GORAN SCHMIDT – Scena in kostumi META HOČEVAR – Lektorstvo METKA ČUK

Mihajlo	ZVONE AGREŽ
Evto, njegov brat	PETER BOŠTJANČIČ
Sultana, njuna mati	NADA BOŽIČEVA
Rajna, Evtova žena	MILADA KALEZIČEVA
Kir Panajotis, grški trgovec	JANEZ BERMEŽ
Elena, njegova žena	LJERKA BELAKOVA
Kiro, nekdanji učitelj	MIRO PODJED
Gavrilo, njegov brat, upornik	MATJAZ ARSENJUK
Angele	BORUT ALUJEVIČ
Valija, turški pokrajinski namestnik	JOŽE ZUPAN k. g
Gospod Ostojčić, Srb	BRUNO BARANOVIČ
Gospod Velkov, bolgarski pop	JOŽE PRISTOV
Haramija	IGOR SANCIN
Upornik in podobar I	BOGOMIR VERAS
Upornik in podobar II	DRAGO KASTELIČ

Dejanje se dogaja v makedonskem mestu 1878. leta

Premiera v petek, 11. marca 1983

Vodja predstave Sava Subotić – Šepetalka Ernestina Popović – Ton Stan-ko Jost – Tehnično vodstvo in luč Bogo Les – Frizerska dela Vera Pristov – Krojaška dela pod vodstvom Jožice Hrenove in Adija Založnika – Slikarska dela Adolf Aškerc – Rekviziter Milan Orehov – Odrski mojster Vili Ko-rošec

Slovensko ljudsko gledališče Celje. Gledališki list, sezona 1982–83, štev. 5. Predstavnik upravnik Slavko Pezdir – Urednik Janez Žmavc – Naklada 1000 izvodov – Cena 10 dinarjev – Tisk Tone Tomšič – RT, R. Jenko.

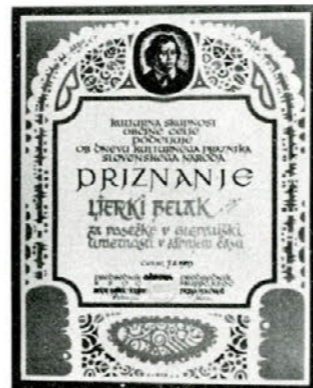
Samoumevno je, da igralci v gledališču govorijo. Kaj govorijo, kako govorijo?

Tekst jim napiše pismen ali nepismen avtor. Goran Stefanovski je pismen. Ima svoj jezik. Goran Stefanovski uporablja malo besed. Vsaka je važna. Let na mestu je tekst, ki ga je težko govoriti. V njem je nešteto premorov, kratkih stavkov; monologov malo, odvečnih besed nič.

Leto 1878 zahteva arhaičen govor, če bi bili radi dosledni. Let na mestu ne zahteva te vrste doslednosti. Ko gre za človeka in njegovo eksistenco, za njegovo in narodovo identiteto, čas ni važen. Tudi leta 1983 je važen človek. Človek, včeraj, danes.

Kaj je jezik? Po definiciji sistem izraznih sredstev za govorno in pisno sporazumevanje. Je mogoče živeti brez svojega jezika? Najbrž ne. Ali pa – drugače. Jezik je del človekove, narodove identitete. Mogoče ga je razstaviti, odstraniti. Govoriti grško. Ostane vprašanje – Kdo sem jaz?

Metka Čuk

UTEMELJITEV PRIZNANJA LJERKI BELAKOVI

Dramska igralka Ljerk Belak umetniško deluje v igralskem zboru celjskega gledališča že dvanajsto leto. V tem času se je uveljavila in razvila v eno ključnih igralskih osebnosti tega ansambla, ki sicer slovi po izjemno razviti ansambelski igri, a tudi po individualnih umetniških kvalitetah. Svojo igralsko zrelost in ustvarjalno polnost je v zadnjem času dokazala zlasti v vlogah Elide, Christine in Sobarice. Kot Elida v Ibsenovi Gospe z morja je polno utelesila na zunanjo osvobodeno, a navznoter ubito meščansko soprogo, katere usoda se tragično razpre ob spoznanju brezna svobodne izbire. Kot Christine v Sestrah Wendy Kesselman je prežela v enotno čutno in čustveno značajsko kreacijo mejne položajne človeškega, od ljubezenske nežnosti do grozljive krutosti, z vseni vmesnimi legami. Kot Sobarica v Schitzlerjevem Rajanju pa je izrisala prepričljivo socialno-psihološko poteze svojega lika in prispevala k izraziti časovni barvitosti predstave.

UTEMELJITEV NAGRADE PREŠERNOVEGA SKLADA JANEZU BERMEŽU

V zadnjem obdobju je JANEZ BERMEŽ oblikoval kar tri izjemne vloge: dr. Wangela v Ibsenovi "Gospe z morja", Gospodarja v Diderot-Kunderovem "Jakobu in njegovem gospodarju" in Antonia Sallerija v Shafferjevem "Amadeusu". Vse tri kreacije se v celoti v dolgotrajno zavzeto ustvarjanje v celjskem gledališču, katerega član je že dve desetletji. S problematizacijo dane dramske predloge je v dr. Wangelu oblikoval domala groteskni lik, ki pa hkrati vstopa v nasprotno območje tragičnega. Njegov Gospodar je kljub zahtevni interpretaciji dela na treh ravneh z igralsko fantazijo in koncentracijo postal dramatično središče predstave. S Sallerijem je moistroško obvladal hipne starostne transformacije z vsjo paleto psiholoških in glasovnih različic. Razpetost med sovravnostom in občudovanjem, strastjo in razumom, atekom in preracunovitostjo je oblikoval do grozljive tragike in hkratne refleksije. Njegov Salleri je tako v očeh kritike kot občinstva doslej najvišji vzpon Bermeževega umetniškega iskanja.

UTEMELJITEV PRIZNANJA BOGU LESU

Bogo Les, vodja tehničnega zbora in odrske razsvetljave v SLG Celje, se je pridružil kolektivu poklicnega gledališča že januarja 1953 kot mojster razsvetljave. Tri plodna desetletja je s svojim strokovnim znanjem, inovacijskimi sposobnostmi in nízmerno privrženostjo gledališkemu ustvarjanju utrjeval umetniški in delovni ugled gledališkega kolektiva. Ves ta čas se je oblikoval v enega ključnih tehničnih sodelavcev režiserjev, scenografov, kostumografov in drugih umetniških sodelavcev ter enega najzanesljivejših in najuspešnejših realizatorjev različnih gledaliških idej. V teh letih je s svojimi bogatimi izkušnjami pomembno sodeloval pri tehnični pripravi približno 250 premier in izvedbi nad 5000 predstav celjskega gledališča. S svojim ustvarjalnim delom je Bogo Les prispeval nemajhnemu deležu k re-
tehnični izvedbi predstav je nesebično prenašal tudi na vse organizatorje večjih kulturnih in političnih prireditelj v Celju ter se posebej na amaterske gledališke sku-
pine.